

ЕВАНЂЕЉЕ ПО ПЕТРУ. УВОД И ПРЕВОД ТЕКСТА АХМИМСКОГ КОДЕКСА НА СРПСКИ ЈЕЗИК*

Предраг Драгутиновић**
 Православни богословски
 факултет,
 Универзитет у Београду

Апстракт: Еванђеље по Петру сада у категорију апокрифних списа, шачније апокрифних Еванђеља. Фрагменти списа пронађен је крајем 19. века у Горњем Египћу (Ахмим = Панополис) и од тада је био и остао предмет многих научних дебата. Приложени рад бави се уводним шемама везаним за Еванђеље по Петру (ознака ЕвПеш или Ахт. 1) и доноси превод овог списа (фрагмента) на савремени српски језик.

Кључне речи: Еванђеље по Петру, шексџ, превод на савремени српски језик.

Такозвано *Петрово Еванђеље* или *Еванђеље по Петру* спада у категорију апокрифних списа, списа који нису ушли у канон Новог Завета,¹ конкретно у апокрифна еванђеља, која су предмет различитих јавних и научних дебата.² Овај спис није интегрално сачуван, већ

** pdragutinovic@bfspc.bg.ac.rs.

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког рада Православног богословског факултета Универзитета у Београду који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Види Tobias Nicklas, "Christliche Apokryphen als Spiegel der Vielfalt frühchristlichen Lebens: Schlaglichter, Beispiele and methodische Probleme," ASE 23 (2006): 27: „Ich verstehe christliche Apokryphen als Texte, die einerseits nicht Teil der in der heutigen christlichen Bibel gesammelten Schriften geworden sind, die andererseits aber nur von dem Hintergrund von Teilen oder dem Gesamten der christlichen Bibel angemessen verstanden werden können“. Прегледан увод у тематику апокрифа нуди Christopher Tuckett, "Introduction: What is Early Christian Apocrypha?," in *The Oxford Handbook of Early Christian Apocrypha*, ed. A. Gregory and Ch. Tuckett (Oxford: Oxford University Press, 2015), 3–12.

² Преглед новијих истраживања може се пратити у зборнику чланка Tobias Nicklas, *Studien zum Petrusevangelium* (WUNT 453; Tübingen: Mohr Siebeck, 2020). Свеже сагледавање актуелног стања на пољу истраживања апокрифних Еванђеља види код Jörg Frey, "Apocryphal Texts About Jesus. Public Expectations, Historical Relevance, and Changed Perspective," *Early Christianity* 11 (2020): 364–386, нарочито 377–378. Такође Jörg Frey, "Texts About Jesus: Non-Canonical Gospels and Related Literature," *The Oxford Handbook of Early Christian Apocrypha*, ed. A. Gregory and Ch. Tuckett (Oxford: Oxford University Press, 2015), 13–47, нарочито 29–30.

само фрагментарно. Постоји обимна, готово непрегледна, библиографија на тему ЕвПет, како у погледу издања текста, тако и у погледу секундарне литературе.³ Пошто је ударно сведочанство текст сачуван у кодексу из 6. или 7. века, а он описује само страдање и васкрсење Исуса Христа, ЕвПет спада, заједно са апокрифним *Еванђељем Никодимовим* и *Еванђељем Варшоломејевим* у тзв. „Еванђеља страдања и васкрсења Христовог.“⁴

1. Сведочанства ране Цркве

Најстарије сведочанство о постојању *Петровој Еванђеља* налази се код Оригена. У свом *Коментару на Еванђеље по Маџеју* (сорт. in *Mt* 10,17: ANF 9:424),⁵ Ориген поставља питање, да ли се податак о томе да су Исусова браћа заправо Јосифови синови из његовог прошлог брака налази у *Петровом Еванђељу* или *Књизи Јаковљевој*. Ово је недвосмислено сведочанство да је Ориген знао за постојање *Еванђеља*

³ Овде је могуће указати само на наслове по избору: Henry B. Swete, *The Apocryphal Gospel of Peter. The Greek Text of the newly discovered Fragment* (London, 1892). Такође *ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝ. The Akhmim Fragment of the Apocryphal Gospel of St. Peter. Ed. with an introduction, Notes and Indices* by Henry B. Swete (London and New York, 1893); Leon Vaganay, *L'Évangile de Pierre* (ÉtB; Paris: Gabalda, 1930); Maria Grazia Mara, *Évangile de Pierre. Introduction, texte critique, traduction, commentaire et index* (SC 201; Paris: Cerf, 1973); Maria Grazia Mara, *Il Vangelo di Pietro. Introduzione, Verione, Commento* (Scritti delle origini cristiane 30; Bologna: Luogo di stampa, 2002); Paul Foster, *The Gospel of Peter* (Texts and Editions for New Testament Study 4; Leiden and Boston: Brill, 2010); Thomas J. Kraus, Tobias Nicklas, *Das Petrus-evangelium und die Petrusapokalypse. Die griechischen Fragmente mit deutscher und englischer Übersetzung* (GCS NF 11. Neutestamentliche Apokryphen 1; Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2004); Hans-Josef Klauck, *Apokryphe Evangelien. Eine Einführung* (Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 2002), 110–118; Markus Vinzent, Tobias Nicklas, “Das Petrus-evangelium,” у: *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung I: Evangelien und Verwandtes*, hg. Christoph Marksches — Jens Schröter (Mohr Siebeck: Tübingen 2012), 683–695 (опширнији списак издања и секундарне литературе стр. 683–685); Jörg Frey, “‘Apokryphisierung’ im Petrus-evangelium: Überlegungen zum Ort des Petrus-evangeliums in der Entwicklung der Evangelienüberlieferung,” у: *The Apocryphal Gospels within the Context of Early Christianity*, hg. Jens Schröter (BETHL 260; Leuven: Peeters, 2013), 157–196; Thomas J. Kraus, Tobias Nicklas, *Das Evangelium nach Petrus: Text, Kontexte, Intertexte* (TU 158; Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2007); Dieter Lührmann, *Die apokryph gewordenen Evangelien. Studien zu neuen Texten und zu neuen Fragen* (NT.S 112; Brill: Leiden and Boston, 2004), 55–104; Ιωάννης Καραβιδopoulos, *Ευαγγέλιο Πέτρου. Εισαγωγή — Μετάφραση — Σχόλια*, у: *Απόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα Α'. Απόκρυφα Ευαγγέλια* (Θεσσαλονίκη: Πουρνάρας), 1999.

⁴ Klauck, *Apokryphe Evangelien*, 110.

⁵ Формулација гласи: „Али неки кажу, ослањајући се на традицију у Еванђељу по Петру, како је насловљено ...“

ио Пеџру, а можда познавао и његов садржај. Следеће сведочанство налази се код Евсевија Кесаријског у његовој *Црквеној историји* (*h.e.* 6,12.2–6) и то у одломцима писма антиохијског епископа Серапиона (крај 2. и почетак 3. века) црквеној заједници у Росу (данас Арсуз у Турској). Евсевије сугерише да је Серапион своје писмо о *Пеџровом Еванђељу* написао „да би одбацио неистине које се помињу у њему, пошто неки на основу њих бивају заведени у погрешна учења.“ Епископ Серапион се у своме писму присећа једне посете црквеној заједници у Росу, када му је показано једно „Еванђеље под Петровим именом“ које је у заједници изазвало одређене недоумице. Иако није темељно прочитао текст Еванђеља, Серапион је одобрио његову употребу, јер је цркву у Росу сматрао правоверном. Директан повод за настанак писма је то што је у међувремену схватио да је *Пеџрово Еванђеље* догматски проблематичан спис. До тог увида је дошао због појаве извесних јеретичких ставова у заједници. Серапион помиње неког Маркиана, који би могао бити у ствари Маркион. Пошто је детаљно прочитао спис епископ Серапион дошао је до закључка да је Еванђеље „докетско“. То је документовао једном листом погрешних учења које садржи *Пеџрово Еванђеље*, али коју Евсевије није сачувао. Сам Евсевије ЕвПет, као и *Дела Пеџрова* и *Киријму Пеџрову* сврстава у списе које је Црква одбацила (*h.e.* 3,3,2; 3,25,6.), што под његовим утицајем чине и Јероним (*vir.* III 1) и *Decretum Gelasianum* (6. век). Постојање ЕвПет се помиње и код Теодорита Кирског (*haer.* 2,2) и Дидима (*Eccl.* 1,1–8).

2. Текст

Рана сведочанства Цркве указују да је постојао спис под називом *Еванђеље ио Пеџру*. Међутим, о садржају тог списка готово да нема података. Ниједан текст под тим именом није сачуван што значајно отежава сакупљање и вредновање рукописа који би садржали делове некад интегралног текста ЕвПет. Ти фрагменти су веома често само неколико речи или реченица. Стога је неопходно набројати и описати неке рукописе за које се сматра да садрже делове ЕвПет.

1. Први и најважнији је рукопис који је пронађен у зиму 1886–1887. у гробу једног монаха у Горњем Египту у месту Ахмим (= Панополис). Иако је прецизније датирање пергаментног рукописа тешко, сматра се да би могао настати у 6. или 7. веку. Он се означава са P.Cair. 10759 или Akhmim-Codex и сматра се да садржи један фрагмент из ЕвПет које се помиње у сведочан-

ствима ране Цркве, поред фрагмената 1. Енохове и *Откривења Петровој*. Фрагмент ЕвПет је први текст у кодексу (Akhm. 1), почиње у сред реченице и нагло прекида приповест о Исусовом страдању и васкрсењу. Иако се може претпоставити да је текст Akhm. 1 рукописно сведочанство једног извода из ЕвПет, на основу њега је немогуће закључити како је то дело у целости могло бити конципирано, нити структурално, нити садржано.⁶ Надаље, важно је констатовати да је Akhm. 1 препис који потиче из 6. или 7. века, те да овај он није нужно идентичан са ЕвПет које је познавао епископ Серапион. Неке филолошке специфичности указују да је текст језички прилагођаван, нпр. ἄπαξ λεγόμενα у античкој литератури, попут σταυρίσκεiv (2,3) или σκελοκοπῶ (4,14).⁷ Аутор овог текста се представља на крају као „Симон Петар“ (14,60). Овај фрагмент подељен је на 14 глава (J. A. Robinson) или на 60 стихова (A. von Harnack). Приликом рада на тексту може се користити једна или друга нумерација или пак комбинација глава и стихова.

2. Рукопис познат под називом P.Оху. xli 2949 такође се сматра фрагментом ЕвПет или блиским традицији сачуваној у Akhmim-Codex. Фрагмент је тешко читљив, али су уочљиве паралеле са ст. 3–5 Ахмимског кодекса. Овај мали фрагмент може се датирати у 2. или 3. век.⁸

3. У оптицају је као фрагмент ЕвПет дискутовано Фајумско еванђеље (Fayum-Evangelium: P. Vindob. G 2325). Д. Лурман је покушао да покаже да је то случај, међутим Т. Ј. Краус је оспорио ову хипотезу.⁹ Такође, Д. Ф. Врајт је покушао да непознато Еванђеље P. Egerton 2 идентификује са ЕвПет, али без успеха.¹⁰ Више одјека у науци имао је предлог који

⁶ Ако би при томе Akhm. 2 био део Еванђеља по Петру, оно би садржало и један есхатолошки говор. Види Tobias Nicklas, „Zwei petrinische Apokryphen im Akhmim-Codex oder eines? Kritische Anmerkungen und Gedanken,“ у: Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 32–50.

⁷ I. Καραβιδopoulos, *Ευαγγέλιο Πέτρου*, 117–135; 126.128.

⁸ Markus Vincent, Tobias Nicklas, „Das Petrus-evangelium,“ у: *Antike christliche Apokryphen*, 687–688.

⁹ Lührmann, *Die apokryph gewordenen Evangelien*, 87–90; Thomas J. Kraus, „The Fayum Gospel,“ у: *The Non-Canonical Gospels*, ed. Paul Foster (London and New York: T&T Clark, 2008), 150–155.

¹⁰ David F. Wright, „Apocryphal Gospels: The ‘Unknown Gospel’ (Pap. Egerton 2) and the Gospel of Peter,“ у: *The Jesus Tradition Outside the Gospels*, ed. David Wenham (Gospel

је изнео Лурман да Р.Оху. Ix 4009 буде сагледан као фрагмент ЕвПет. Међутим, за разлику од већ поменутог Р.Оху. xli 2949, Р.Оху. Ix 4009 садржи фрагменте који немају паралеле у Акхм. 1.¹¹ Ова хипотеза се још увек дискутује и наново је заступа М. Миликоскис.¹²

3. Место и време настанка

Место настанка је такође тешко одредити. Аутор не познаје географију Палестине, а најраније је текст посведочен у Сирији и Египту. Западна Сирија је могуће место настанка.¹³ Датирање настанка ЕвПет је веома тешко. Питање је колико је ахмимски препис језички близак изворном тексту ЕвПет, пошто је препис из 6. или 7. века, али евидентно је да ЕвПет има своје корене врло рано (Р.Оху. xli 2949 и Серапионово писмо), можда средином 2. века. Време настанка је пак било предмет научне дебате у оквиру питања литерарног односа између претпостављеног ЕвПет и канонских Еванђеља Новог Завета. Овај однос је сагледаван на различите начине. Неки истраживачи сматрају да је текст ЕвПет литерарно зависан од текстова четири канонска Еванђеља, док неки сматрају да је текст садржи од канонских Еванђеља независан извор, који је старији од њих. Треба нагласити најпре да је поређење канонских Еванђеља и фрагмента Ахмимског кодекса методолошки проблематично, пошто се пореде критички обрађени (из преписа реконструисани) текстови канонских Еванђеља са једним знатно каснијим кодексом који доноси текст који је вероватно претрпео измене у односу на претпостављени изворник или препис који је циркулисао у раној Цркви.

Ј. Денкер и Х. Коестер су истраживачи који сматрају да је ЕвПет литерарно независно од канонских. Ј. Денкер (1975) је уочио да ЕвПет на многим местима ангажује Стари Завет (нарочито Псалме и пророка Исаију) у циљу христолошке интерпретације. Старозаветни текстови се по правилу не цитирају, али прожимају целокупан наратив. Денкер

Perspectives 5, Sheffield: JSOT Press, 1984), 207–232; David F. Wright, “Papyrus Eger-ton 2 (the Unknown Gospel) — Part of the Gospel of Peter?,” *SecC* 5 (1985/86): 129–150.

¹¹ Dieter Lührmann and Peter J. Parsons, “4009. Gospel of Peter?,” у: *The Oxyrhynchus Papyri LX* (ed. Alan R. Coles, William Haslam, and Peter J. Parsons (London: Egypt Exploration Society, 1994), 1–5.

¹² Matti Myllykoski, “The sinful woman in the Gospel of Peter. Reconstructing the other side of P.Oxy.” *NTS* 55 (2009): 104–115.

¹³ Jürgen Denker, *Die theologiegeschichtliche Stellung des Petrusvangeliums. Ein Beitrag zur Frühgeschichte des Doketismus* (EHS.T 23/36; Frankfurt a. Main: Lang, 1975).

сматра да је ЕВПет настало 100.–130 године, док Коестер сматра да ЕВПет не само да доноси традиције независне од канонских Еванђеља, него да је оно чак и старије од њих.¹⁴ У овом правцу Ј. Д. Кросан развија своју тезу да је ЕВПет заправо *Cross Gospel*, најстарија доступна приповест о страдању Исуса Христа (главни мотив је крст који говори, ст. 42: καὶ ὑλακοῆ ἡκοῦετο ἀπὸ τοῦ σταυροῦ). Он сматра да је ЕВПет у ствари касније прерађено *Cross Gospel*. Редактор који је прерадио то текстуално језгро заслужан је за паралеле са канонским Еванђељима које је он унео у претходни текст (у језгро *Cross Gospel*).¹⁵

У сваком случају фрагмент ЕВПет сачувано у Ахмимском кодексу садржи многе паралеле са канонским Еванђељима, нарочито са Еванђељима по Луки и Матеју. Нешто је сложеније је повезивање са Еванђељима по Марку и Јовану, али се може наслути да аутор познавао или текстове или предања која су записана у њима (R. E. Brown).¹⁶ У принципу се може констатовати да ЕВПет настаје у моменту када су четири канонска Еванђеља већ у циркулацији и поседују изванредан ауторитет у Цркви, те да аутор покушава да „ауторизије“ свој текст посебним позивањем на сведочанство апостола Петра.¹⁷ Он приповеда у првом лицу јединине и тако даје ауторитет и аутентичност наративу, и чини га конкурентним Четвороеванђељу.

4. Теолошки профил: христологија и антијудаизам

Евсевијев извештај о писму епископа Серапиона који је указао на „докетски“ карактер ЕВПет у великој мери одређује однос према овом спису и представља повод да се увек изнова преиспита његов

¹⁴ Helmut Koester, “Apocryphal and Canonical Gospels,” *HThR* 73 (1980): 105–130; Helmut Koester, *Ancient Christian Gospels. Their History and Development* (Philadelphia and London, 1990), 216–240.

¹⁵ John D. Crossan, *The Cross That Spoke. The Origins of the Passion Narrative* (San Francisco: Harper & Row, 1988).

¹⁶ Raymond E. Brown, “The Gospel of Peter and Canonical Gospel Priority,” *NTS* 33 (1987): 321–343. Alan Kirk, “Examining Priorities: Another Look at the Gospel of Peter’s Relationship to the New Testament Gospels,” *NTS* 40 (1994): 572–595. Однос Еванђеља по Петру са канонским Еванђељима може се описати тако да оно „ist auf andere Evangelien weder so bezogen, dass es sie weitgehend aufnimmt, noch setzt es sie als maßgebliche Grundlage voraus. Vielmehr bietet es einen eigenen Entwurf, der neben anderen steht“ (Judith Hartenstein, “Das Petrus-evangelium als Evangelium,” у: *Evangelium nach Petrus* (ed. Kraus, Nicklas), 180.

¹⁷ Tobias Nicklas, “Erzähler und Charakter zugleich. Zur literarischen Funktion des ‘Petrus’ in dem nach ihm benannten Evangelienfragment,” у: Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 216–223.

претпостављени хетеродоксни карактер. Нарочиту пажњу у том погледу привлаче три текста: 1) стих 10: „Али он је ћутао, као да није осећао никакав“ бол (αὐτὸς δὲ ἐσιώπα, ὡς μηδὲν πόνον ἔχων). Овај стих даје повода за докетизам, у смислу одсуства бола, нарочито се ако се грчко ὡς преведе са узрочно „пошто“, „јер“, дакле „али он је ћутао, *иоши* није осећао бол“; међутим, могућ је, ако не и вероватнији превод копуле ὡς хипотетички поредбено, при чему би превод гласио: „али он је ћутао, као да не осећа бол.“¹⁸ У овом случају акценат је у одсуству бола који се као мотив среће у античким и хришћанским текстовима о страдању (мартирејумима).¹⁹ 2) стих 19 је такође вишеструко дискутован као могућа докетска инсинуација: „Снаго моја, снаго (моја) напустила си ме“ (Ἡ δύναμις μου, ἢ δύναμις, κατέλειψάς με), као и 3) исказ да је Господ „узет“ (ἀνελήφθη). Међутим, ова реченица не мора нужно бити схваћена као опис тела на крсту испражњеног од божанског. Описи су иначе врло „телесни“ и „материјални“ што говори против докетизма. Иако се у савременим истраживањима „докетизам“ не узима у обзир као карактеристика (макар хипотетичке изворне) христологије ЕвПет, ова тема је још увек отворена.²⁰ Разлог за то је свакако тај што је текст кратак и не нуди довољно материјала за теолошке систематизације. Оно што је евидентно у тексту је да се Исус перманентно назива „Господ“, никада „Исус“ или „Христос“ (Месија). Он се такође назива „Син Божији“, „цар Израиљев“ и „Спаситељ.“ Друга теолошка тема која се отвара приликом читања ЕвПет је изван антијудаизам.²¹ Пилат је приказан као врло уздржан, док је тежиште одговорности за Исусову смрт пребачено на Ирода (Ирод Антипа). „Господ“ је у ЕвПет распет не од стране римских војника, него „народа“ (ст. 5). У току ругања и распећа провејавају антијудејски мотиви, мада се прави разлика између народа, с једне, и јудејских религијских ауторитета, са друге стране. Последњи на крају желе да заташкају догађај васкрсења у страху да би се народ могао окренути против њих.

¹⁸ Приложени превод на српски прати одлуку већине превода на савремене језике: новогрчки „σαν να μην αισθαβόταν κανέναν πόνο“, енглески „as if he felt no pain,“ немачки „als hätte er keinen Schmerz.“

¹⁹ Tobias Nicklas, „Die Leiblichkeit der Gepeinigten: Das Petrus-evangelium und anti-ke Märtyrerakten,“ у: Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 193–215.

²⁰ Види Peter M. Head, „On the Christology of the Gospel of Peter,“ *VigChr* 46 (1992): 209–224; Jerry W. McCant, „The Gospel of Peter. Docetism reconsidered,“ *NTS* 30 (1984): 258–273.

²¹ Види Philipp Augustin, *Die Juden im Petrus-evangelium* (BZNW 214; Berlin and Boston: Walter de Gruyter, 2015). Види такође Tobias Nicklas, „Die ‘Juden’ im Petrus-evangelium (PCair. 10759). Ein Testfall,“ у: Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 224–240.

5. Превод (са библијским и ванбиблијским паралелама)

Грчки изворник: М. G. Mara (пр.), *Évangile de Pierre* (= Sources Chrétien-nes 201) (Paris: Cerf, 1973), 40–66.

1 1. ... од Јудеја пак нико не опра своје руке,²² ни Ирод, нити неко од његових судија. И пошто не хтедоше да их оперу, Пилат устаде (да крене). 2. Тада цар Ирод²³ нареди да преузму Господа, говорећи им: „Учините с њим оно што сам вам наредио да учините.“

2 3. Тамо се налазио Јосиф, пријатељ Пилатов и Господњи, и ви-девши да ће га разапети, оде Пилату и затражи тело Господње за по-греб. 4. Тада Пилат посла своје људе Ироду и затражи његово тело.²⁴ 5. Ирод одговори: „Брате Пилате, иако га нико није тражио, ми бисмо га покопали, пошто свиће субота,²⁵ као што је писано у Закону да сунце не треба да зађе изнад погубљеног.“²⁶ И предаде га народу²⁷ дан пре Бесквасних хлебова, празника њиховог.²⁸

3 6. Они пак узеше Господа и гурашу га трчећи и говораху: „Хај-де да развучемо Сина Божијег сада, када је под нашом влашћу.“²⁹ 7. Обукоше га у пурпур и поставише га да седи на судијској столици говорећи: „Суди праведно, царе Израиљев!“³⁰ 8. Један од њих доне-се венац од трња и стави Господу на главу. 9. И други који су стајали тамо плуваху му у лице, други га шамараше по образима, други га убадаше штапом и неки га бичеваху, говорећи: „Овим почастима да почаствујемо Сина Божијег.“³¹

4 10. Доведоше тада двојицу разбојника и разапеше Господа између њих.³² Али он је ћутао,³³ као да није осећао никакав бол. 11 И када подигоше крст, поставише на њему натпис: „Ово је цар Израиљев.“³⁴ 5. Потом ставише његову одећу испред њега и поде-лише је коцком.³⁵ 13 Један од оних разбојника их је укорио говоре-ћи: „Ми страдамо на овај начин због злих дела која смо починили; овај пак који би Спаситељ људи које вам зло учини?“³⁶ 14. И по-

²² Мт. 27, 4; Понз. 21, 6–8.

²³ Лк. 26, 3–12; ВазИс 11, 17–20.

²⁴ Мк. 15, 42пар.

²⁵ Лк. 23, 43.

²⁶ Понз. 21,22; Јн. 19, 31.

²⁷ Јн. 19, 16.

²⁸ Јн. 2, 13.

²⁹ Јн. 19, 10.

³⁰ Ис 58, 2; Јн. 19, 13.

³¹ Мк. 14, 65; 15, 16–20пар.; Ис. 50, 6.

³² Мк. 15, 27пар.

³³ Мк. 14, 61пар.; Ис. 53, 7.

³⁴ Мк. 15, 26; Јн. 1, 49.

³⁵ Мк. 15, 24пар.; Пс. 21, 19.

³⁶ Лк. 23, 39–41.

што се расрдише на њега, наредише да се не поломи његова кост,³⁷ да би умро у мукама.

5 15. Беше (тек) подне, а смрачи се над целом Јудејом.³⁸ Уплашише се тада не знајући хоће ли сунце заћи док је још жив; зато што је написано за њих да сунце не треба да зађе над оним који је погубљен.³⁹ 16. Тада рече један од њих: „Дајте му да пије вино помешано са жучи“;⁴⁰ и пошто су направили напитак, дадоше му да га попије. 17. Тако испунише све и сакупише грехе на главу своју.⁴¹ 18. Многи су кружили са светиљкама мислећи да је ноћ и падали су (на земљу).⁴² 19. И Господ повика јако говорећи: „Снаго моја, снаго (моја) напустила си ме.“⁴³ Чим то рече, би узет. 20. У тај час завеса у храму у Јерусалиму се поцепала на пола.⁴⁴

6 21. Затим поводише клинове⁴⁵ из руку Господњих и ставише га на земљу; тада се затресе сва земља и захвати их све огроман страх.⁴⁶ 22. Тада засија сунце, и би девети час.⁴⁷ 23. Јудеји се обрадоваше и дадоше тело његово Јосифу за погреб, јер је овај сведок свих добрих дела која учини Господ. 24. Он је узе Господа, опра га, зави га у платно,⁴⁸ и положи у свој гроб, који се назива врт Јосифов.⁴⁹

7 25. Тада Јудеји и старешине и свештеници, када су схватили колико су велико зло учинили сами себи, почеше да се ударају у прса, говорећи: „Тешко (нама) због грехова наших;⁵⁰ приближи се суд и крај Јерусалима.“ 26. А ја са својим пријатељима бежах тужан и крили смо се, будући повређени у срцима својим; пошто су нас они тражили, са оптужбом да смо разбојници и да смо намеравали да подметнемо пожар у храму.⁵¹ 27. А осим свега тога, постили смо и жалили и плакали дан ноћ до суботе.

8 28. Скупише се писмознанци, фарисеји и старешине, пошто су чули да сав народ гунђа и удара се у прса, говорећи: „Ако су се по смрти његовој догодили сви ови чудесни догађај, замислите колико је праведан био.“⁵² 29. Уплашени дођоше код Пилата и молише га говорећи: 30. „Подај нам војнике да ставимо гроб под стражу, да не дођу његови ученици и украду га, па да народ помисли да је устао из мртвих и нанесе нам какво зло.“ 31. Пилат им даде кентуриона

³⁷ Јн. 19, 31–37.

³⁸ Мк. 15, 33пар.; Амос 8,9.

³⁹ Понз. 21, 22.

⁴⁰ Мк. 15, 23; Пс. 68, 22.

⁴¹ Јн. 19, 28–30; Бр. 16, 21.

⁴² Ис. 59, 9; Понз. 28, 28.

⁴³ Мк. 15, 34пар.; Пс. 21, 2.

⁴⁴ Мк. 15, 38пар.

⁴⁵ Јн. 20, 25.27.

⁴⁶ Мт. 27, 51.54.

⁴⁷ Мк. 15, 33пар.

⁴⁸ Мк. 15, 46пар.

⁴⁹ Јн. 19, 41.

⁵⁰ Ис. 1, 4; Јер. 13, 27.

⁵¹ Мк. 14, 58пар.; Дап. 16, 13.

⁵² Лк. 23, 47.

Петронија са војницима да чувају гроб. И са њима дођоше на гроб старешине и писмознанци. И пошто су сви били тамо, заједно са кентурионом и војницима докотрљаше велику стену и поставише је на улаз гроба. 33. Запечатих га са седам печата,⁵³ подигоше шатор тамо и држаше стражу.⁵⁴

9 34. И кад освану субота, рано ујутру дође маса народа из Јерусалима и околине да виде запечаћени гроб. 35. У ноћи пак у којој свиташе недеља,⁵⁵ док су стражари стражарили двојица по двојица на смену, зачу се снажан глас на небу. 36. Видеше небеса да се отварају⁵⁶ и два мушкарца како силазе одатле у сјајном светлу и приближавају се гробу. 37. А она стена која је постављена испред улаза помери се сама од себе и стаде са стране, гроб се отвори и два младића уђоше унутра.⁵⁷

10 38. Војници пак видевши то, пробудише кентуриона и старешине — пошто су и они такође стражарили код гроба. 39. И док су им причали о ономе што су видели, гледају поново како из гроба излазе тројица мушкараца, двојицу како придржавају једног, а иза њих крст.⁵⁸ 40. И док је глава двојице сезала до неба,⁵⁹ глава другог кога су водили била је виша од небеса. 41. Зачуше и један глас са неба како говори: „Јеси ли проповедао уснулима?“⁶⁰ 42. А са крста се зачу одговор: „Да.“

11 43. Они се пак саветоваху међу собом да оду и извести Пилата о томе. 44. И док се још саветовали, учини се да се небеса поново отварају и један човек како силази и улази у гроб. 45. Када то видеше кентурион и његови људи, појавише се ноћу код Пилата оставивши гроб који су чували и известише о свему што су видели. Били су веома потресени и говораху: „Заиста овај беше Син Божији.“⁶¹ 46. Пилат одговори: „Ја сам невин у смрти Сина Божијег, ви сте донели такву одлуку.“⁶² 47. Касније му приђоше сви и мољаше га да нареди кентуриону и војницима да никоме не кажу шта су видели. 48. Пошто, рекоше, за нас је боље да будемо сматрани кривцима пред Богом за

⁵³ Отк. 5, 1.

⁵⁴ Мт. 27, 62–66.

⁵⁵ Отк. 1, 10.

⁵⁶ Језек. 1, 1; Ис. 63,19; Јн. 1, 51; Дап. 7, 56; Отк. 4, 1.

⁵⁷ Мт. 28, 1–10.

⁵⁸ Мк. 16, 3; ВазИс. 3, 17.

⁵⁹ ЗавХІІРуб. 5,7; Отк. 10,1–3.

⁶⁰ 1Пет. 3,19; Мт. 27, 52.

⁶¹ Мк. 15, 39пар.

⁶² Мт. 27, 24.

највећи од свих грехова, него да паднемо у руке јудејском народу и будемо каменовани.⁶³ 49. Пилат тада нареди кентуриону и војницима да ништа не говоре.⁶⁴

12 50. Веома рано у недељу Марија из Магдале,⁶⁵ ученица Господња — која уплашена каква је била од Јудеја који су били гневни,⁶⁶ не учини на гробу Господњем оно што жене обично чине за мртве који су им били драги — 51. поведе са собом своје пријатељице и дођоше на гроб где је (Господ) био погребен. 52. Бојаху се пак да их не виде Јудеји и говораху: „Пошто нисмо могли да га украдемо и да га ожалимо у дан кад би распет, хајде да учинимо то сада на његовом гробу.“ 53. Али ко ће нам откотрљати стену која је на улазу у гроб да бисмо могли да уђемо унутра, да седнемо поред њега и учинимо то што приличи? 54. Јер је стена велика⁶⁷ и бојимо се да нас неко не види. И ако не будемо могле, можда да оставимо на улазу ово што смо донеле њему у помен; да плачемо и ридамо док не стигнемо својој кући.“

13 55. Када стигоше нађоше гроб отворен. Приђоше и сагоше се да завире унутра: тамо видеше једног лепог младића како седи на сред гроба обучен у веома светлу одежду, који им рече: 56. „Зашто сте дошле? Кога тражите? Можда оног распетог? Устаде и оде. А ако не верујете, сагните се да видите место где је био положен. Није овде: јер устаде и отиде тамо одакле је послан.“ 57. Тада жене испуњене страхом отидоше.⁶⁸

14 58. Беше последњи дан Бесквасних хлебова и многи су одлазили из града и враћали се својим кућама, пошто се празник завршио. 59. Ми пак, дванаест ученика Господњих, плакасмо и били смо ожалашћени, и свако од нас врати се својој кући, тужан због онога што се десило. 60. Али ја, Симон Петар, и Андрија брат мој, узесмо наше мреже и отидосмо на језеро. Са нама је био и Леви, син Алфејев, кога је Господ ...

* * *

⁶³ Јн. 11, 50.

⁶⁴ Мт. 28, 11–15.

⁶⁵ Мт. 28, 1 пар.

⁶⁶ Јн. 20, 19.

⁶⁷ Мк. 16, 3.

⁶⁸ Мк. 16, 1–8.

Библиографија

- Augustin, Phillipp. *Die Juden im Petrus-evangelium*, BZNW 214. Berlin and Boston: Walter de Gruyter, 2015. <https://doi.org/10.1515/9783110408751>.
- Brown, Raymond E. "The Gospel of Peter and Canonical Gospel Priority." *NTS* 33, no. 3 (July 1987): 321–343. <https://doi.org/10.1017/S0028688500014314>.
- Crossan, John D. *The Cross That Spoke. The Origins of the Passion Narrative*. San Francisco: Harper & Row, 1988.
- Denker, Jünger. *Die theologiegeschichtliche Stellung des Petrus-evangeliums. Ein Beitrag zur Frühgeschichte des Doketismus*, EHS.T 23/36. Frankfurt a. Main: Lang, 1975.
- Foster, Paul. *The Gospel of Peter*, Texts and Editions for New Testament Study 4. Leiden and Boston: Brill, 2010. <https://doi.org/10.1163/ej.9789004180949.i-556>.
- Frey, Jörg. "'Apokryphisierung' im Petrus-evangelium: Überlegungen zum Ort des Petrus-evangeliums in der Entwicklung der Evangelienüberlieferung." In *The Apocryphal Gospels within the Context of Early Christianity*, hg. Jens Schröter, 157–196. BEThL 260. Leuven: Peeters, 2013. <https://doi.org/10.1628/978-3-16-155232-8>.
- Frey, Jörg. "Apocryphal Texts About Jesus. Public Expectations, Historical Relevance, and Changed Perspective." *Early Christianity* 11, no. 3 (2020): 364–386. <https://doi.org/10.1628/ec-2020-0027>.
- Frey, Jörg. "Texts About Jesus: Non-Canonical Gospels and Related Literature". In *The Oxford Handbook of Early Christian Apocrypha*, ed. by A. Gregory and Ch. Tuckett, 13–47. Oxford: Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199644117.013.3>.
- Hartenstein, Judith. "Das Petrus-evangelium als Evangelium." In *Das Evangelium nach Petrus: Text, Kontexte, Intertexte*, ed. by Thomas J. Kraus and Tobias Nicklas, 159–181. TU 158. Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2007. <https://doi.org/10.1515/9783110922684.159>.
- Head, Peter M. "On the Christology of the Gospel of Peter." *VigChr* 46, No. 3 (1992): 209–224. <https://doi.org/10.1163/157007292X00089>.
- Καραβίδοπουλος, Ιωάννης. *Ευαγγέλιο Πέτρου. Εισαγωγή – Ματάφραση – Σχόλια. Υ Απόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα Α'. Απόκρυφα Ευαγγέλια*, Θεσσαλονίκη: Πουρνάρας, 1999.
- Kirk, Alan. "Examining Priorities: Another Look at the Gospel of Peter's Relationship to the New Testament Gospels." *NTS* 40, No. 4 (1994): 572–595. <https://doi.org/10.1017/S0028688500024000>.
- Klauck, Hans-Josef. *Apokryphe Evangelien. Eine Einführung*. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 2002.
- Kraus, Thomas J. "The Fayum Gospel." In *The Non-Canonical Gospels*, ed. by Paul Foster, 150–155. London and New York: T&T Clark, 2008.
- Kraus, Thomas J., and Tobias Nicklas. *Das Evangelium nach Petrus: Text, Kontexte, Intertexte*, TU 158. Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2007. <https://doi.org/10.1515/9783110922684>.

- Kraus, Thomas J., and Tobias Nicklas. *Das Petrus-evangelium und die Petrusapokalypse. Die griechischen Fragmente mit deutscher und englischer Übersetzung*, GCS NF 11. Neutestamentliche Apokryphen 1. Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2004. <https://doi.org/10.1515/9783110895292>.
- Lührmann, Dieter, and Peter J. Parsons. "4009. Gospel of Peter?" In *The Oxyrhynchus Papyri LX*, ed. by Alan R. Coles, William Haslam, and Peter J. Parsons, 1–5. London: Egypt Exploration Society, 1994.
- Lührmann, Dieter. *Die apokryph gewordenen Evangelien. Studien zu neuen Texten und zu neuen Fragen*, NT.S 112. Leiden and Boston: Brill, 2004. <https://doi.org/10.1163/9789047412533>.
- Mara, Maria Grazia. *Évangile de Pierre. Introduction, texte critique, traduction, commentaire et index*, SC 201. Paris: Cerf, 1973.
- Mara, Maria Grazia. *Il Vangelo di Pietro. Introduzione, Verione, Commento*, Scritti delle origini cristiane 30. Bologna: Luogo di stampa, 2002.
- McCant, Jerry W. "The Gospel of Peter. Docetism reconsidered." *NTS* 30, No. 2 (1984): 258–273. <https://doi.org/10.1017/S0028688500013795>.
- Myllykoski, Matti. "The sinful woman in the Gospel of Peter. Reconstructing the other side of P.Oxy." *NTS* 55, No. 1 (2009): 104–115. <https://doi.org/10.1017/S0028688509000022>.
- Nicklas, Tobias. "Christliche Apokryphen als Spiegel der Vielfalt frühchristlichen Lebens: Schlaglichter, Beispiele und methodische Probleme." *Annali di storia dell'esegesi* 23, No. 1 (2006): 27–44.
- Nicklas, Tobias. "Die 'Juden' im Petrus-evangelium (PCair. 10759). Ein Testfall." In Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 224–240. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020.
- Nicklas, Tobias. "Die Leiblichkeit der Gepeinigten: Das Petrus-evangelium und antike Märtyrerakten." In Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 193–215. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020.
- Nicklas, Tobias. "Erzähler und Charakter zugleich. Zur literarischen Funktion des 'Petrus' in dem nach ihm benannten Evangelienfragment." In Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 216–223. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020.
- Nicklas, Tobias. "Zwei petrinische Apokryphen im Akhmim-Codex oder eines? Kritische Anmerkungen und Gedanken." In Nicklas, *Studien zum Petrus-evangelium*, 32–50. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020.
- Nicklas, Tobias. *Studien zum Petrus-evangelium*, WUNT 453. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020. <https://doi.org/10.1628/978-3-16-159663-6>.
- Swete, Henry B. *The Apocryphal Gospel of Peter. The Greek Text of the Newly Discovered Fragment*. London: Macmillan and Co., 1892.
- Swete, Henry B. *ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝ. The Akhmim Fragment of the Apocryphal Gospel of St. Peter. Ed. With an Introduction, Notes and Indices by Henry B. Swete*. London and New York: Macmillan and Co., 1893.
- Tuckett, Christopher. "Introduction: What is Early Christian Apocrypha?" In *The Oxford Handbook of Early Christian Apocrypha*, ed. by A. Gregory

- and Ch. Tuckett, 3–12. Oxford: Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199644117.013.1>.
- Vaganay, Leon. *L'Évangile de Pierre*, ÉtB. Paris: Gabalda, 1930.
- Vinzent, Markus, and Tobias Nicklas. "Das Petrus-evangelium." In *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung I: Evangelien und Verwandtes*, hg. Christoph Marksches — Jens Schröter, 683–695. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012.
- Wright, David F. "Apocryphal Gospels: The 'Unknown Gospel' (Pap. Egerton 2) and the Gospel of Peter." In *The Jesus Tradition Outside the Gospels*, ed. by David Wenham, 207–232. Gospel Perspectives 5. Sheffield: JSOT Press, 1984.
- Wright, David F. "Papyrus Egerton 2 (the Unknown Gospel) — Part of the Gospel of Peter?" *SecC* 5, No. 3 (1985/86): 129–150.

Примљено: 14. 12. 2020.

Одобрено: 21. 12. 2020.

THE GOSPEL OF PETER. AN INTRODUCTION AND TRANSLATION OF THE *AKHMIM CODEX* INTO THE SERBIAN LANGUAGE

Predrag Dragutinović

Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade

Summary: *The Gospel of Peter is one of the most discussed apocryphal gospels. The text is preserved only in fragmentary form in a parchment codex (Akhmim codex) from sixth or seventh century, but the original text probably emerged in the second part of the second century. The short text only includes the part of the passion and resurrection narrative, narrated in the first person singular, although the narrator Simon Peter narrates scenes where he was not present. The present article begins with an short introduction to the Gospel of Peter, briefly discussing the main issues related to the text, editions and scholarly debates, continuing with the translation of the text into the modern Serbian language.*

Key words: *Gospel of Peter, text, translation into Serbian language*